

Entrevista Slawomir Mrozek Dramaturg i narrador polonès

“Un escriptor escriu, sense saber ben bé per què”

Josep Maria de Sagarra Àngel

Eslavista, director de l'Institut Cervantes a Moscou

Slawomir Mrozek, mestre del relat breu, el dramaturg polonès més universal, enguany ha complert la xifra rodona de 80 anys. El primer dels tres volums dels seus *Diataris* acaba de ser presentat a Varsòvia... El seu editor, Jaume Vallcorba, em facilita l'adreça actual de Mrozek, a Niça. Li escric. Em respon la seva muller, la directora d'escena mexicana Susana Osorio: “Slawomir està encantat amb la seva possible visita: així, doncs, l'esperem amb els braços oberts”. A la planta baixa de la finca d'estil modernista, els quatre fills d'una família *askenazi* m'orienten: “Mrozek? Últim pis!”. Al replà de l'àtic, el somriure amable de sempre em dona la benvinguda. Ens installem a l'estudi, lluminós i acollidor: “Aquí estarem tranquils”. Seiem. Mrozek posa tots dos colzes damunt la taula de no-guera, ajunta les mans, em mira: “Estic a la seva disposició”.

Vostè va marxar de Polònia el 1963 perquè, com ha explicat diverses vegades, se sentia limitat, perquè la situació a Polònia era, llavors, “molt condicionant, molt estàtica”. D'aleshores ençà, ha viscut a Itàlia, França i Mèxic. El 1996 va tornar a

Cracòvia. Ara, fa dos anys que viu a Niça... D'on li ve aquesta vocació d'home inquiet, que no arrela enlloc?

Les meves arrels, ara ho puc veure, són a Polònia, perquè és on vaig passar la meua infància i és una relació que, d'una manera o altra, fins avui es manté. Sempre he escrit en polonès, fins i tot a França, on vaig passar 21 anys. Escric en polonès, perquè és la llengua dels meus pares, i això és un fet inalterable. Kundera, per exemple, escriu en francès; ha aconseguit de *trasplantar* les seves arrels al francès. Jo no en vaig ser capaç... I, després, vaig marxar a Mèxic: llavors Mèxic era dife-

Gravat de l'obra 'L'elefant', de Mrozek

rent de com és ara, senzillament, era un país tranquil, pacífic. Però va deixar de ser-ho i amb la meua dona ens en vam anar a Polònia, perquè llavors Polònia ja no era el país *limitat* que jo havia deixat. I, per contestar la seva pregunta: doncs, senzillament, crec que no sóc capaç de romandre en un mateix lloc, i em penso que ja serà així fins al final...

Al Festival Mrozek, celebrat a Cracòvia el 1990, el seu director, Józef Opalski, em va dir: “Slawomir Mrozek va exercir, a la Polònia dels 60, un gran paper simbòlic. En un període molt difícil de la

nostra història, no sols va ajudar a viure, sinó que, a més a més, va trobar la fórmula per canviar alguna cosa en aquell, aleshores, trist país”. És conscient d'haver exercit, en temps de la Polònia Popular, aquest paper de veu de la consciència social que li és atribuït?

Recordo aquell festival del 1990: els meus textos hi van ser representats de manera intensiva... I, quant al paper que vostè diu, doncs sí: ben segur que no ho vaig viure com algú particular, com algú excepcional; però recordo haver-ho viscut d'una manera molt conscient: Polònia i jo; va ser quelcom que,

aleshores, em va influenciar enormement. Vaig representar aquell paper, molt honorable per a mi, i, més tard, el vaig deixar de representar.

El 1970 va triomfar, al Bellas Artes de Madrid, amb *Tango*, que va omplir la temporada i que li va valer el premi *El Espectador y la Crítica a la millor obra d'un autor estranger: A l'Espanya franquista, va ser presentat com un autor exiliat, gairebé com un dissident. Tanmateix, vostè sempre ha remarcat que, si vivia a París, no era per motius polítics...*

I és clar que, si vivia a París, era per motius polítics... Vaig marxar perquè ja no podia suportar més allò que llavors tenia lloc a Polònia. Primer a Itàlia i, després, a París... I, fins i tot, ja un cop a Occident, encara vaig haver-ho de patir un bon grapat d'anys. Recordo perfectament aquell número –típic, d'altra banda, de l'UBi–: “Si us plau, vingui a Roma a recollir el passaport; passaport consular, sí, tot en ordre”. Vaig anar a Roma i, al consolat, em diuen: “Ah, però no... Aquí hi ha hagut un malentès. Vostè és a la llista, però, de fet... no hi és. Un altre Mrozek ha demanat un passaport i és aquesta la sol·licitud que ha estat atesa. Vostè, però, no té res a veure amb aquest Mrozek”. “I tant que sí –vaig dir–, vés que sóc jo!”. “No, senyor Mrozek, vostè no és el senyor Mrozek”. Què vol! allò em va fer acabar la paciència...

Foto: Josep Maria de Sagarra Àngel

“Polònia s’ha forjat una imatge no gens simpàtica d’ella mateixa”

“Quan tot es confon tant, pot portar a un ressorgiment del feixisme”

“Escric en polonès perquè és la llengua dels meus pares, un fet inalterable”

Vostè sempre s’ha definit com un escriptor centreeuropeu, d’aquesta Mitteleuropa de la qual participen Varsòvia, Cracòvia, Praga, Viena, Budapest, més aviat ciutats que no pas estats. I, al mateix temps, polonès, i és clar que polonès! El concepte gombrowiczà de *polonitat*, ¿és una qualitat, és un defecte, existeix realment o bé és un mite?

Pel que fa a la meua biografia, Gombrowicz va ser una figura molt poderosa, cosa de la qual deixo bona constància als meus *Dietaris*... I, quant al fet de ser polonès, fa temps que va deixar de condicionar-me: sóc polonès i proud. Polònia és un país molt fidel als seus principis i, potser, d’això, en fa un gra massa... D’altra banda, les notícies de Polònia que transcendeixen aquí i allà són informacions que, per al gust d’un polonès, resulten molt limitades. Crec que, de moment, Polònia s’ha forjat una imatge no gens simpàtica d’ella mateixa. Hi ha un sector de la societat en la línia de l’anterior president [Lech Kaczyński] i un altre sector diferent. És una qüestió on jo no vull entrar, perquè, respecte d’això, sempre m’he mantingut neutral. Tanmateix, pressento que, si vaig a Polònia, hauré de viure l’experiència d’un i altre sector de la societat polonesa...

Parlem de teatre. Sembla que el teatre de text viu avui un bon moment. Els joves dramaturgs opinen que un motiu és la rapidesa amb què poden estrenar. En només mig any poden escriure l’obra i veure-la representada dalt de l’escenari...

En els meus temps jo també tenia calculat que trigava un màxim de tres mesos a escriure una obra de teatre. Si bé sospito que, en això, també hi deu tenir a veure un cert canvi social: tota una sèrie d’invents que s’han produït –internet i el telèfon mòbil, especialment– i que han canviat la consciència social; una consciència social que jo accepto, però que ja no es correspon amb la meua, perquè la meua noció de les coses és una altra, de temps més remots... Ara domina una nova consciència universal, fermament establerta –i encara cal comptar amb el que ha de venir, això, ni se sap!–, però ja no és la meua consciència... I, al teatre, fa anys que hi vaig deixar d’anar. Això que ara en diuen *teatre modern* no m’agrada, de manera que no n’espero res. És la pura veritat. El teatre, per a mi, és un assumpte tancat.

Entrevista

Alguna vegada ha declarat el seu interès particular per la filosofia, la poesia, la història... En el seu cas, ¿ha estat la literatura el vehicle per a l'expressió d'un pensament filosòfic, d'una reflexió sobre els processos històrics?

El fet d'escriure és, per a mi, una qüestió gairebé fisiològica. De manera que, ara mateix, pateixo molt en no poder escriure [per motius de salut]. Transmetre, potser sí que he transmès alguna cosa. Si bé, en tot cas, sense voler. Però, ¿la idea preconcebuda de transmetre alguna cosa, alguna idea? No, en el meu cas, mai no ha estat així. Un escriptor escriu, sense saber ben bé per què.

De *Tango*, la seva primera gran obra, escrita a l'any d'haver abandonat el seu país, se'ha dit que és un text sobre el conflicte genera-

“Escriure és, per a mi, una qüestió fisiològica”

cional, sobre la crisi de valors de la societat occidental... Com perceps l'actual societat europea? Què pensa de la globalització?

Veig, per exemple, el telenotícies i observo que alguna cosa que va passar fa deu, vint anys, ha quedat ja terriblement enrere, ha quedat tan antiquada que, fins i tot per a mi, que vaig poder participar en alguna cosa que va passar ara fa vint, trenta anys, com més enrere, més antiquada em sembla. I m'adono que aquesta consciència social, a la qual abans m'he referit, adquireix un ritme cada cop més gran, més accelerat, perquè, quan miro enrere, ho faig amb una autoconsciència també més gran. La globalització és un fenomen que ja s'ha produït, que ja ha passat. Això d'ara és una cosa completament diferent: ara tot sembla estar barrejat... De vegades penso que, quan tot es barreja i es confon tant, pot portar a un ressorgiment del feixisme... *

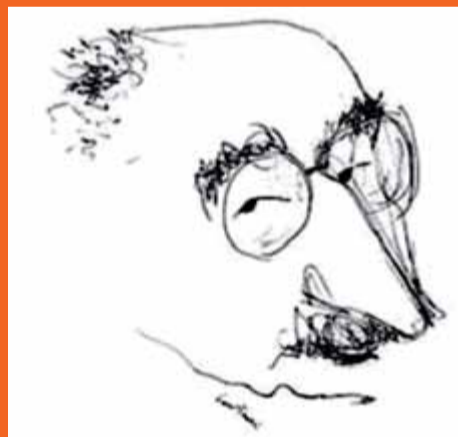

Una divertida imatge de joventut dels dramaturgs Slawomir Mrozek i Samuel Beckett amb un pentinat d'aparença 'punk'

Un referent obligat

Mrozek menja amb apetit voraç l'excel·lent dinar que la seva muller ha cuinat: sopa de peix, be al forn, mousse de llimona... “T'ha quedat deliciós, Susana, no saps prou bé com t'ho agraeixo!”, no deixa de lloar Mrozek, mentre assaboreix la seva copa de vi. En aquest agraïment hi ha un regust de tendresa exquisit. Parlem de tot plegat, una mica: de l'emigració, del desarrelament, de teatre... Mrozek escolta, més que no pas intervé; assenteix, de tant en tant somriu per a ell...

Servit el cafè, Mrozek resta uns instants absort, jugant amb la cullereta. De sobte, diu: “Setembre del 1939...”. I pausa. “Sí: setembre del 1939... Llavors jo tenia nou anys, però me'n recordo com si fos ara!”. Sona el telèfon. Susana rep la trucada: “Slawomir, és el ministre de Cultura [de Polònia]: T'han condecorat”. “Com? Una condecoració? Ah, bé, bé... Molt bé!”. Pausa. “Què li estava dient?”. “Deia: ‘Setembre del 1939...’”. “Sí: anava a explicar-li alguna cosa important, però me

n'he oblidat!”. I Mrozek m'adreça el seu somriure amable i la seva mirada, ja una mica fatigada, però alhora entremaliada.

Slawomir Mrozek és, sens dubte, un dels escriptors polonesos més universals de la seva generació. Més enllà, però, de la seva

obra literària, Slawomir Mrozek ha estat –i continua sent–, primer de tot, un exemple de tolerància, de compromís, de moderació, de sentit comú; algú que, no pas sense humor, no pas sense sarcasme, no s'ha cansat de construir ponts on no n'hi havia, d'interessar, a través de la reflexió, a voltes de la provocació, els públics més diversos; als seus vuitanta anys, Mrozek és un referent obligat, no sols per a la cultura polonesa, també per a la cultura europea, en tota la seva diversitat i la seva complexitat.

Abans d'acomiar-me de Niça, visito una llibreria, Librairie Privat Sorbonnei. La dependenta és molt jove, diríeu que és una estudiant: “Té alguna cosa de Mrozek?”. “Mrozek? M'ho pot lletrejar?... I és clar que sí! Tenim un llibret de relats, *Le Mrozek de poche*. L'he llegit, és molt bo! L'autor... ¿d'on diu que és?”. “Polonès. Viu aquí, a Niça”. “De debò?!... Així, doncs, ¿se l'enduu?”. “Si vostè me'l recomana...”.